

A MIQUEL ANGEL RIERA. UNA CARTA SOBRE NOVEL·LA I POESIA
Isidor Cònsul

Amb la cordialitat del teu esguard afable dissimulaves el rigor que t'havies imposat a l'hora d'escriure i la teva elegància d'esperit et servia per a ocultar l'autoexigència que donaves a la pràctica de l'ofici. Et fascinava el concepte i el mot mateix d'escriptor, els tenies instal·lats en el redol calent del sacramental i n'argumentaves la noblesa amb connotacions essencialistes d'alta literatura. No s'és escriptor pel senzill fet d'escriure -deies- sinó a partir de l'alta categoria dels resultats que s'obté escrivint. Tant és així, confessaves, que per a mi la paraula escriptor és l'únic substantiu del vocabulari que, de fet, funciona com a adjectiu, de tal manera que una expressió gramaticalment tan correcta com seria "bon escriptor" constitueix tota una tautologia. Si em deim, d'algú, que és escriptor, no cal dir que és bo: si no ho fos, no seria escriptor. Tant la tenc assumida, aquesta manera de pensar, que des de sempre he sentit un pudor insuperable davant l'avinentesa de pronunciar la paraula **escriptor** referida a mi, perquè sé que han de ser criteris aliens i, sobretot, la perspectiva del temps, els que acabaran definint si verament ho som o si, pel contrari, tot el que he fet no ha passat de ser una honesta, però intranscendent, tasca d'escriure llibres i publicar-los.

Amb el valor de saber-te lluny del cofoisme i amb el coratge d'avançar a la contra dels temps, has estat capaç de teixir una obra densa que ha esdevingut una referència de reflexió i aprofundiment lírics. A les novel·les, per exemple, des de Fuita i martiri de Sant Andreu Milà (1973) fins a la meravella d'Illa Flaubert (1990) has arrengherat un corpus harmònic i coherent d'eixos humanistes que trenen la vida i la mort, l'amor i la bellesa, el sentit de l'existència, la dificultat d'accedir a la beutat absoluta i l'esforç per exprémer totes les possibilitats del pas del temps. Una escriptura d'intensitat

poètica i alenada filosòfica que xopa bona part de la teva narrativa, en un ball de continuïtat, d'altra banda, amb la pròpia obra poètica. Per això t'ha estat fàcil vincular poesia i novel·la, i poder-ho fer, a més, en una escala de diferents nivells de complicitat. Les teves novel·les són poemàtiques i participen d'una mística de lirisme en el sentit de veritat personal, d'exercici d'immersió a la recerca dels estrats més profunds i misteriosos on l'escriptor acaba localitzant el seu material més preciós i, per això mateix, més digne de ser pujat a la superfície. Vas ornar les dues darreres novel·les amb el toc d'un parell de poetes apòcrifs perquè sabies que la poesia, tot i les seves fal·làcies, continua afermant-se com el suport més consistent per a poder caminar rere la veritat o de qualsevol dels paradisos perduts.

També té esperit de poeta aquell pobre diable que nomia Andreu Milà i, fet i fet, tots els protagonistes de la tetralogia del primer cicle narratiu (Fuita i martiri de Sant Andreu Milà, 1973, Morir quan cal, 1974, L'endemà de mai, 1978 i Panorama amb dona, 1983). Un cicle que vas cohesionar eficaçment en paratges mítics (El Pedregar, S'Almonia i la Vinya Nova), i en els records d'uns personatges que n'agrumollaven la interrelació argumental. A Fuita i martiri de Sant Andreu Milà vas encertar-la de ple amb la paradoxa que establiries entre el to sacralitzador del títol i la història d'uns delinqüents. I amb la gràcia que, d'aquell avenc de reflexió on el protagonista troba la llum, en sortís una bella paràbola de parentiu evangèlic: una autoimmolació per justificar una vida i el plantejament d'un sacrifici que, com dos mil anys enrere, servia per il·luminar una acció redemptora. Després, a Morir quan cal, l'estrebada poètica fou diferent. Vas fer sortir la tensió lírica en un jove protagonista -cosí d'Andreu Milà- que decideix suïcidar-se en senyal de revolta interior davant l'horror del temps -l'estiu de 1936- que li toca de viure. Perquè d'això es tracta, de morir quan cal, i plantejar-ho des d'una reflexió alternativa d'integritat personal: M'havíeu d'haver dit abans que viure era

aquesta cosa.

I continua la poesia. Vas plantejar L'endemà de mai com un poema narratiu elegíac: el plany dels amos de S'Almonia per la mort de l'hereu i la realitat de la pròpia decadència. La mare Andreua convertida en un fantasma lliurat a la religió i al conreu del patiment, i el pare -l'amo En Cosme- tractant de justificar-se i condemnant el suïcidi del fill com un acte de desobediència que ha trabucat l'ordre familiar que presideix. El pare se'n defensa revivint velles aventures amb Na Biela, protagonista de Panorama amb dona, i quan sap que l'amant porta un fill seu, posa en ordre els papers que el faran hereu, fa donació de S'Almonia el dia que l'infant neix i mira de salvar-se, com altres personatges del cicle, en la pervivència del record. Envellits i decadents, Andreua i En Cosme no tenen altra alternativa que retornar al Pedregar, l'indret maleït d'Andreu Milà, on també s'havia suïcidat el fill i que madona Andreua s'havia proposat de no trepitjar mai més.

Però crec, Miquel Angel, que els nivells més alts de poesia els assolires a Els déus inaccessibles i a Illa Flaubert. A la primera, hi ha la força d'Alexis, l'adolescent en estat de gràcia, expressió d'una bellesa perfecta que havia sotragat pregonament el vell sacerdot rural que hi vas posar de protagonista. Un homenet de poca salut física però armat amb una sensibilitat tan viva que li fa gaudir la bellesa fins a la convulsió. La seva tragèdia és a la llinda entre el cos i l'esperit quan l'enamorament no pot mantenir-se en els cànons massa prims d'una moral de sacerdot.

Illa Flaubert és la teva obra mestra. Com el capellà rural de l'obra anterior, el protagonista es capté com un malalt de literatura que contrabalança les referències literàries d'un fals poeta apòcrif i les de Gustave Flaubert, l'escriptor que dóna nom a l'illa, als seus dos llaüts (Emma i Salambó) i li és guia i mestre essencial. L'encert prodigiós d'Illa Flaubert ve de la radical originalitat del seu plantejament: la catarsi i reconversió

del protagonista que tria la solitud d'un illot per administrar la riquesa immensa que és el temps de cadascú i assajar, alhora, una vida de voluptuosa recerca de la solitud. Sobre la campana de l'escalfapanxes del far que habita hi ha escrita una coneguda dita de Flaubert: més m'agradaria haver pintat la Capella Sixtina que haver guanyat moltes batalles, inclosa la de Marengo.

Enllà del temps i de la mort, els mèrits de l'art garanteixen el secret de la pervivència. I ara que has vençut el temps volant prodigiós fins al confí del misteri, t'adonaràs, Miquel Angel, que la teva obra perviu entre nosaltres. Al contrari del teu heroi flaubertià, has arribat a temps de pintar una singular capella sixtina literària entre les pàgines de tota la teva novel·lística. I ho has fet mantenint-te fidel als principis que has defensat com a escriptor i acceptant el risc d'encarar-te a una literatura d'alta volada. Descansa en pau i amb la seguretat que el corpus de la teva obra resistirà l'embat del temps fins a la prova de foc que, al cap dels anys, dóna als elegits la condició de clàssics.

Isidor Cònsul